

Moduł IV

Atrakcyjność turystyczna Polski

Wprowadzenie

1. Regiony turystyczne w Polsce
2. Walory przyrodnicze wybranych regionów Polski
3. Walory kulturowe wybranych regionów Polski
4. Produkty regionalne i tradycyjne
5. „Zdrowe” destynacje – agroturystyka, uzdrowiska, SPA & Wellness
6. Imprezy okolicznościowe, festiwale

Bibliografia

Wprowadzenie

O stopniu atrakcyjności turystycznej Polski z punktu widzenia turystyki wiejskiej decydują: walory turystyczne przyrodnicze i kulturowe, zagospodarowanie turystyczne oraz dostępność komunikacyjna.

Istotne znaczenie ma również życzliwa postawa gospodarzy i mieszkańców wsi (Sikora 2012).

Polska charakteryzuje się korzystnymi warunkami dla rozwoju turystyki wiejskiej wynikającymi z zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego, tradycyjnych form osadnictwa i architektury wiejskiej, gościnności i życzliwości mieszkańców wsi, tradycyjnych więzi rodzinnych i sąsiedzkich, obrzędów, praktyk i zwyczajów ludowych i religijnych, tradycyjnej kuchni.

Najatrakcyjniejsze obszary dla rozwoju turystyki wiejskiej w Polsce to: Pojezierze Kaszubskie, Bory Tucholskie, Pojezierze Mazurskie, Nizina Północnopodlaska, Sudety i Przedgórze Sudeckie, Beskidy.

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

1. Regiony turystyczne w Polsce

W regionalizacji turystycznej Polski autorstwa Lijewskiego, Mikułowskiego i Wyrzykowskiego (2008) wyróżniono 7 dużych regionów turystycznych i 44 mniejsze rejony turystyczne:

- **Wybrzeże:** Pobrzeże Szczecińskie, Pobrzeże Koszalińskie, Pobrzeże Gdańskie,
- **Pojezierze Pomorskie:** Pojezierze Drawskie, Pojezierze Kaszubskie, Bory Tucholskie,
- **Pojezierze Mazurskie:** Pojezierze Brodnickie, Pojezierze Iławskie, Pojezierze Olsztyńskie, Pojezierze Mrągowskie, Kraina Wielkich Jezior, Pojezierze Ełckie, Pojezierze Suwalskie,
- **Pojezierze Wielkopolskie:** Pojezierze Lubuskie, Pojezierze Międzychodzko-Sierakowskie, Pojezierze Leszczyńskie, Poznań i okolice, Pojezierze Gnieźnieńskie, Pojezierze Włocławsko-Gostynińskie,
- **Wyżyna Małopolska:** Jura Krakowsko-Częstochowska, Góry Świętokrzyskie, Zagłębie Staropolskie,
- **Sudety:** Góry Izerskie, Kotlina Jeleniogórska i Karkonosze, Góry Kamienne i Wałbrzyskie, Góry Sowie, Ziemia Kłodzka, Góry Opawskie,
- **Karpaty:** Beskid Śląski, Beskid Żywiecki, Mały i Makowski, Podhale, Orawa, Spisz i Pieniny, Tatry, Gorce i Beskid Wyspowy, Beskid Sądecki, Beskid Niski, Bieszczady, Pogórze Karpackie,
- **pozostałe rejony turystyczne:** Warszawa i okolice, Łódź i okolice, otoczenie aglomeracji górnośląskiej, Wrocław i okolice, Lublin i okolice, Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, Roztocze.

Innym znanym podziałem Polski na regiony turystyczne jest regionalizacja Z. Kruczka (2011). Autor wyróżnił następujące regiony:

- **Pomorze:** region zachodniopomorski, region pomorski, region kujawsko-pomorski,
- **Wielkopolska:** region wielkopolski, region lubuski,
- **Śląsk:** region dolnośląski, region opolski, region śląski,
- **Warmia i Mazury:** region warmińsko-mazurski,
- **Mazowsze i Podlasie:** region podlaski, region mazowiecki, region łódzki,
- **Małopolska:** region świętokrzyski, region lubelski, region małopolski, region podkarpacki.

2. Walory przyrodnicze wybranych regionów Polski

Walory przyrodnicze mają decydujące znaczenie dla rozwoju turystyki na obszarach wiejskich. Na atrakcyjność turystyczną terenów wiejskich wpływ ma urozmaicona rzeźba terenu, występowanie lasów, jezior, rzek, łąk, pastwisk, zadrzewień śródpolnych, osobliwości flory i fauny. Atrakcyjność zwiększa położenie na terenie lub w sąsiedztwie rezerwatów biosfery, parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody.

Ukształtowanie powierzchni Polski wynika z przeszłości geologicznej kraju i oddziaływania wewnętrznych i zewnętrznych procesów rzeźbotwórczych. W Polsce zdecydowanie (91,1%) przeważają niziny nieprzekraczające 300 m n.p.m. Obszary powyżej 1000 m n.p.m. zajmują tylko 0,2% powierzchni kraju. Charakterystyczną cechą Polski jest pasowy układ rzeźby składający się z pobraży, pojezierzy, nizin, wyżyn, obniżen podgórszych i gór.

Pas pobraży charakteryzuje się występowaniem zróżnicowanych typów wybrzeża: szerokich piaszczystych plaż z wydrami, mierzejami i jeziorami przybrzeżnymi lub stromych wybrzeży klifowych. Pas pojezierzy charakteryzuje się rzeźbą młodoglacjalną związaną z zasięgiem zlodowacenia bałtyckiego. W krajobrazie pojezierzy dominują dobrze zachowane formy polodowcowe: moreny czołowe, denne, drumliny, ozy, kemy, sandry, pradoliny. W pasie nizin rzeźba polodowcowa ukształtowana w wyniku zlodowacenia południowopolskiego i środkowopolskiego uległa znacznemu zniszczeniu. Dominuje rzeźba staroglacjalna, równinna, mało urozmaicona. Krajobraz wyżyn jest pagórkowaty lub falisty z charakterystycznymi formami rzeźby krasowej, wąwozami lessowymi, gołoborzami. Obniżenia podgórskie tworzą zapadliska tektoniczne powstałe w orogenezie alpejskiej. Pas gór tworzą Sudety i Karpaty. Sudety zostały sfałdowane w orogenezie kaledońskiej i hercyńskiej, Karpaty w orogenezie alpejskiej.

Rozmieszczenie jezior w Polsce związane jest z zasięgiem ostatniego zlodowacenia. Występują głównie w północnej części Polski, zajmują 1% powierzchni kraju.

Zróżnicowanie klimatyczne i glebowe powoduje zróżnicowanie formacji roślinnych. W Polsce Północno-Wschodniej o cechach klimatu kontynentalnego rosną lasy iglaste. W regionie pojezierzy, nizin i wyżyn rosną lasy mieszane z przewagą drzew iglastych. W Sudetach i Karpatach występuje piętrowość roślinna. Lasy w Polsce zajmują ok. 30% powierzchni, 78% powierzchni lasów zajmują lasy iglaste. Naturalnymi zespołami roślinnymi w Polsce są również łąki zajmujące ok. 8% powierzchni kraju, roślinność torfowiskowa, wydymowa, wodna oraz stepowa.

Wybrane walory przyrodnicze w poszczególnych regionach turystycznych Polski przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 4.1. Wybrane walory przyrodnicze Polski

Region turystyczny	Wybrane walory przyrodnicze
Region zachodniopomorski	Woliński Park Narodowy, Drawieński Park Narodowy, Parki Krajobrazowe: Cedyński, Puszcza Bukowa, Drawski, Iński, Barlinecko-Gorzowski, Dolina Dolnej Odry, Ujście Warty Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://www.zrot.pl/index1.php?c=wst
Region pomorski	Rezerwat Biosfery UNESCO Bory Tucholskie, Słowiński Rezerwat Biosfery UNESCO, Park Narodowy Bory Tucholskie, Słowiński Park Narodowy, Parki Krajobrazowe: Nadmorski, Trójmiejski, Kaszubski, Wdzydzki, Zaborski, Tucholski, Mierzeja Wiślana, Dolina Słupi, Pojezierze Ławskiego Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://www.prot.gda.pl/
Region kujawskopomorski	Rezerwat Biosfery UNESCO Bory Tucholskie, Parki Krajobrazowe: Brodnicki, Chełmiński, Gostynińsko-Włocławski, Górznieńsko-Lidzbarski, Krajeński, Nadwiślański, Nadgoplański, Tucholski, Wdecki Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://www.k-pot.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=98
Region wielkopolski	Wielkopolski Park Narodowy, Parki Krajobrazowe: Lednicki, Nadgoplański, Nadwarciański, Doliny Baryczy, im. Dezyderego Chłapowskiego, Promno, Puszcza Zielonka, Powidzki, Przemęcki, Pszczewski, Rogaliński, Sierakowski, Żerkowsko-Czeszewski Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://www.wielkopolska.travel/index.html
Region lubuski	Park Narodowy Ujście Warty, Parki Krajobrazowe: Łagowski, Gryżyński, Pszczewski, Barlinecko-Gorzowski, Krzesiński, Łuk Mużakowa, Ujście Warty, Przemęcki Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://lubuskie.pl/lubuska_turystyka/
Region dolnośląski	Rezerwat Biosfery UNESCO Karkonosze, Karkonoski Park Narodowy, Park Narodowy Gór Stołowych, Parki Krajobrazowe: Doliny Bobru, Rudawski, Przemkowski, Chełmy, Dolina Jezierzycy, Dolina Bystrzycy, Książański, Dolina Baryczy, Ślężański, Gór Sowich, Sudetów Wałbrzyskich, Śnieżnicki, Rezerwat Stawy Milickie Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://www.turystyka.dolnyslask.pl/content/view/154/148/
Region opolski	Parki Krajobrazowe: Stobrawski, Góry Opawskie, Góra św. Anny, Załęczański Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://www.visitopolskie.pl/

Region turystyczny	Wybrane walory przyrodnicze
Region śląski	Parki Krajobrazowe: Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich, Beskidu Śląskiego, Lasy Nad Górną Liswartą, Orlich Gniazd, Beskidu Małego, Żywiecki, Stawki, Załęczański Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://gosilesia.pl/pl
Region warmińsko-mazurski	Rezerwat Biosfery UNESCO Jezioro Łuknajno, Parki Krajobrazowe: Puszczy Rominckiej, Mazurski, Welski, Górznieńsko-Lidzbarski, Wzgórz Dylewskich, Pojezierza Iławskiego, Wysoczyzny Elbląskiej, Brodnicki Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://www.mazury.travel/
Region podlaski	Rezerwat Biosfery UNESCO Białowieża, Wigierski Park Narodowy, Biebrzański Park Narodowy, Narwiański Park Narodowy, Białowieski Park Narodowy – wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO, Parki Krajobrazowe: Suwalski, Doliny Narwi, Puszczy Knyszyńskiej Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://www.podlaskieit.pl/
Region mazowiecki	Rezerwat Biosfery UNESCO Puszcza Kampinoska, Kampinoski Park Narodowy, Parki Krajobrazowe: Nadbużański, Brudzeński, Gostynińsko-Włocławski, Chojnowski, Mazowiecki, Podlaski Przełom Bugu, Kozienicki, Górznieńsko-Lidzbarski Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://mrot.pl/
Region łódzki	Parki Krajobrazowe: Wzniesienia Łódzkie, Międzyrzecza Warty i Widawki, Załęczański, Sulejowski, Spalski, Bolimowski, Przedborski Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://www.rotwl.pl/
Region świętokrzyski	Świętokrzyski Park Narodowy, Parki Krajobrazowe: Suchedniowsko-Oblęgorski, Przedborski, Chęcińsko-Kielecki, Nadnidziański, Szaniecki, Cisowsko-Orłowski, Jeleniowski, Sieradowicki, Kozubowski, Jaskinia Raj, Dąb Bartek Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://www.rot.swietokrzyskie.travel/
Region lubelski	Rezerwat Biosfery UNESCO Polesie Zachodnie, Poleski Park Narodowy, Rostoczański Park Narodowy, Parki Krajobrazowe: Sobiborski, Pojezierza Łęczyńskiego, Kozłowiecki, Kazimierski, Nadwieprzański, Chełmski, Strzelecki, Skierbieszowski, Krzczonowski, Wrzelowiecki, Szczepieński, Lasy Janowskie, Krasnobrodzki, Puszczy Solskiej, Południowo-rostoczański, Poleski Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none"> http://www.lrot.pl/

Region turystyczny	Wybrane walory przyrodnicze
Region małopolski	Tatrzański Rezerwat Biosfery UNESCO, Rezerwat Biosfery UNESCO Babia Góra, Ojcowski Park Narodowy, Gorczański Park Narodowy, Pieniński Park Narodowy, Tatrzański Park Narodowy, Babiogórski Park Narodowy, Parki Krajobrazowe: Bielańsko-Tyniecki, Ciężkowicko-Rożnowski, Dłubniański, Dolinki Krakowskie, Pasma Brzanki, Popradzki, Rudniański, Tenczyński, Wiśnicko-Lipnicki, Orlich Gniazd, Beskidu Małego Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none">www.mot.krakow.pl/index,a,f,c,5,d,225.html
Region podkarpacki	Rezerwat Biosfery UNESCO Karpaty Wschodnie, Bieszczadzki Park Narodowy, Magurski Park Narodowy, Parki Krajobrazowe: Ciśniańsko-Wetliński, Czarnorzecko-Strzyżowski, Jaśliski, Doliny Sanu, Gór Słonnych, Lasy Janowskie, Pogórza Przemyskiego, Pasma Brzanki, Południoworoztoczański, Puszczy Solskiej Strona internetowa: <ul style="list-style-type: none">http://regiony.poland.gov.pl/podkarpackie/

Źródło: opracowanie własne autora

3. Walory kulturowe wybranych regionów Polski

Dla rozwoju turystyki na obszarach wiejskich szczególne znaczenie mają walory kulturowe związane z tradycyjnym osadnictwem wiejskim, zabytkami architektury i budownictwa wiejskiego, ośrodkami tradycyjnej kultury i sztuki ludowej, miejscami pielgrzymkowymi, muzeami etnograficznymi i skansenami.

Walory kulturowe obszarów wiejskich wynikają z przeszłości historycznej Polski, historii rozwoju gospodarki rolnej oraz zróżnicowania etnograficznego mieszkańców wsi. Wyróżnia się pięć regionów etnograficznych: Wielkopolska, Śląsk, Małopolska, Mazowsze i Pomorze oraz kilkanaście grup etnograficznych (Odoj, Peć 2000), np. Małopolanie (Krakowiacy, Pichacze, Sandomierzanie, Nadwiślanie, Lasowiaci, Lachy, Górale żywieccy, babiogórscy, sądeccy, pienińscy, Kliszczacy, Zagórzanie, Orawiaci, Podhalanie, Spiszacy), Ślązacy (Górale śląscy, Wałasi, Lasi śląscy, Górzanie, Opolanie, Raciborzanie), Sieradzanie, Łęczycanie, Wielkopolanie (Poznaniacy, Kaliszacy, Kujawiacy, Bambrzy, Biskupianie, Taştacy, Mazurzy Waleńscy, Chazacy), Pomorzanie (Krajniacy, Borowiacy Tucholscy, Kociewiaci, Kaszubi, Słowińcy, Kosznajdry, Lubawiacy), Mazowszanie (Kurpie, Książacy Łowiccy, Mazurzy podlascy, Mazurzy właściwi, Mazurzy północni, Bojarzy Międzyrzeccy), Mazurzy Pruscy, Warmiaci, Łemkowie, Bojkowie.

Różnice w zakresie kultury, gwary i odpowiadające im poczucie przynależności do poszczególnych grup regionalnych po II wojnie światowej znacznie osłabły. Przesunięcie granic państwa i masowe procesy migracyjne doprowadziły do przemieszczania ludności różnych regionów i do coraz szybszego zaniku dawnych odrębności kulturowych. Proces integracyjny szczególnie silnie zaznaczył się na ziemiach zachodnich i północnych, zasiedlonych w znacznej mierze przez ludność pochodzącą z różnych dzielnic Polski i z terenów na wschód od Bugu:

(<http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=4575072>).

Do typowych form osadnictwa wiejskiego należą: okolnice, owalnice, ulicówki, łańcuchówki i wielodrożnice.

Wybrane walory kulturowe w poszczególnych regionach turystycznych Polski przedstawiono w tabeli 4.2.

Tabela 4.2. Wybrane walory kulturowe Polski

Region turystyczny	Wybrane walory kulturowe
Region zachodnio-pomorski	Skansen Chleba w Ustroniu Morskim, Skansen Ludowego Budownictwa Pomorza Środkowego w Koszalinie, latarnie morskie, kaplica templariuszy w Chwarszczanach, kościół w Chojnie, katedra w Kamieniu Pomorskim, ruiny kościoła w Trzęsaczu, Kołobrzeg
Region pomorski	Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO: Zamek krzyżacki w Malborku; Stare Miasto w Gdańsku, Muzeum Bursztynu w Gdańsku, Kompleks pocysterski w Pelplinie, dawne tereny Stoczni Gdańskiej, Zamek w Gniewie, Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach, folklor kaszubski i borowiacki, Zagroda Kaszubska w Nadolu, Muzeum Budownictwa Regionalnego w Silnie, Skansen Kaszubski w Sominach, Muzeum – Kaszubski Park Etnograficzny we Wdzydzych Kiszewskich (najstarszy skansen w Polsce)
Region kujawsko-pomorski	Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO: Średniowieczny zespół miejski Torunia; Chełmno – miasto zakochanych, Festyn Archeologiczny w Biskupinie, Żywe Muzeum Piernika w Toruniu, Wyspa Młyńska w Bydgoszczy, Park Etnograficzny w Kłóbce, Muzeum Etnograficzne w Toruniu
Region wielkopolski	Stare Miasto w Poznaniu, Katedra w Gnieźnie, Zamek w Kórniku, Barok w Rydzynie, Kłódzka Podziemna Trasa Turystyczna, Parowozownia Wolsztyn, Szlak Piastowski, Wielkopolski Park Etnograficzny na Lednicy, Muzeum Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, Skansen Pszczelarski w Szreniawie, Skansen Budownictwa Ludowego w Wolsztynie
Region lubuski	Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO: Park Mużakowski; Lubuski Szlak Wina i Miodu, Muzeum Martyrologii Alianckich Jeńców Wojennych w Żaganiu, Międzyrzecki Rejon Umocniony, Łagów, Muzeum Etnograficzne – Skansen w Ochli
Region dolnośląski	Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO: Hala Stulecia we Wrocławiu, Kościoły Pokoju w Jaworze i Świdnicy; Ostrów Tumski we Wrocławiu, Dolina Pałaców i ogrodów w Kotlinie Jeleniogórskiej, Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju, Opera Wrocławska, Podziemna Trasa Turystyczna Kopalnia Żłota w Żłotym Stoku, Podziemne Miasto Osówka, Twierdza Srebrna Góra i Kłodzko, Zamek Kliczków, Zamek Książ, Zespół Pocysterski w Krzeszowie, Panorama Racławicka, Świątynia Wang w Karpaczu, Skansen w Pstrążnej, Skansen Sprzętów Gospodarstwa domowego i Rolniczych w Wambierzycach
Region opolski	JuraPark Krasiejów, Szlak Cysterski Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu, Zamek Piastów Śląskich w Brzegu
Region śląski	Szlak Orlich Gniazd, zespół pałacowo-parkowy w Pszczynie, Kopalnia Zabytkowa Ignacy w Rybniku, Zabrze – miasto turystyki przemysłowej, Zamek Ogrodzieniec, Tyskie Browary Książęce, folklor górali beskidzkich, Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie, Izby Regionalne w Istebnej, Milówce, Pszczynie, Muzeum Chleba w Radzionkowie

Region turystyczny	Wybrane walory kulturowe
Region warmińsko-mazurski	Pole Bitwy pod Grunwaldem, Wilczy Szaniec, Frombork, Muzeum Budownictwa Ludowego w Olsztynku, Muzeum w Owczarni, zamki w Lidzbarku Warmińskim, Nidzicy, Olsztynie, Rynie, Twierdza Boyen w Giżycku, wiadukty w Stańczykach, piramida w Rapie
Region podlaski	Kanał Augustowski, Pałac Branickich w Choroszczu, synagoga w Tykocinie, Jantarowy Kasztel, Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu, Białostockie Muzeum Wsi, Skansen Kurpiowski w Nowogrodzie, Zagroda litewska w Puńsku, Izba regionalna w Zelwie, skansen w Białowieży, meczety i mizary w Bohonikach i Kruszynianach, Święta Góra Grabarka
Region mazowiecki	Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO: Stare Miasto w Warszawie; Żelazowa Wola, Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, Muzeum Etnograficzne w Płocku, Zagroda Kurpiowska w Kadzidłowie
Region łódzki	Ulica Piotrkowska w Łodzi, Uniejów – uzdrowisko termalne, Park Etnograficzny w Maurzycach, Muzeum Ziemi Łowickiej, Sieradzki Park Etnograficzny, Muzeum Ludowe w Sromowie, Skansen w Tomaszowie Mazowieckim
Region świętokrzyski	Bałtowski Park Jurajski, Zamek Krzyżtopór w Ujeździe, pałac w Kurozwękach, Zamek w Chęcinach, Klasztor na Świętym Krzyżu, Europejskie Centrum Bajki w Pacanowie, Muzeum Wsi Kieleckiej w Tokarni, Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku Dworek Mikołaja Reja w Nagłowicach
Region lubelski	Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO: Stare Miasto w Zamościu; Kazimierz Dolny, Muzeum Zamoyskich w Kozłowie, Chełmskie Podziemia Kredowe, Szlak Żelaza i Kowalskich Tradycji, Galeria Sztuki Socrealizmu w Kozłowie, Nałęczów, Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie, Zagroda Guciów
Region małopolski	Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO: Stare Miasto w Krakowie, Auschwitz-Birkenau niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady, Kalwaria Zebrzydowska, drewniane kościoły w Binarowej, Dębnie, Lipnicy Murowanej, Sękowej, Kopalnia Soli w Wieliczce; Kompleks termalno-narciarski Bania, Kopalnia Soli w Bochni, Szlak Architektury Drewnianej, folklor góralski, Skansen Budownictwa Ludowego w Dobczycach, Osada Turystyczna Kluszkowce, Sądecki Park Etnograficzny w Nowym Sączu, Ośrodek Budownictwa Ludowego w Szymbarku, Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej, Skansen Babiogórski w Zawoi
Region podkarpacki	Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO: kościoły w Haczowie i Bliznem; Szlak Architektury Drewnianej, cerkwie łemkowskie i bojkowskie, pałac w Łańcucie, zamek w Krasieczynie, Bieszczadzka Kolejka Leśna, Szlak Naftowy, Skansen w Kolbuszowej, Skansen Łemków, Bojków i Podgórzan w Sanoku, Zagroda Łemkowska w Zydranowej

Źródło: opracowanie własne autora

4. Produkty regionalne i tradycyjne

Produkt regionalny (lokalny) to wyrób lub usługa, z którą utożsamiają się mieszkańcy regionu, produkowana w sposób niemasowy i przyjazny dla środowiska z surowców lokalnie dostępnych. Produkt lokalny staje się wizytówką regionu poprzez wykorzystanie jego specyficznego i niepowtarzalnego charakteru oraz angażowanie mieszkańców w rozwój przedsiębiorczości lokalnej. Produkt regionalny jest czymś, co mieszkańcy danego terenu uważają za tradycyjne i pospolite, a osoby z zewnątrz za specyficzne i niepowtarzalne. Są to np. potrawy przyrządzane na danym terenie w każdym domu, a poza nim zupełnie nieznane lub zapomniane (<http://www.produktlokalny.pl/pl/czym-jest-produkt-lokalny>).

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Produkt tradycyjny – produkt spożywczy chroniony prawem polskim lub prawem Unii Europejskiej, wytwarzany z tradycyjnych surowców, posiadający tradycyjny skład lub sposób produkcji. W Polsce produkty tradycyjne znajdują się na Liście Produktów Tradycyjnych tworzonej przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (ponad 1100 produktów). Za tradycyjne uważa się metody produkcji wykorzystywane od co najmniej 25 lat. Lista Produktów Tradycyjnych ma na celu rozpowszechnianie informacji o produktach wytwarzanych tradycyjnymi, historycznie ugruntowanymi metodami.

Unia Europejska obejmuje takie produkty ochroną jako produkty o Chronionej Nazwie Pochodzenia, Chronionym Oznaczeniu Geograficznym lub jako Gwarantowana Tradycyjna Specjalność.

Chroniona Nazwa Pochodzenia (ChNP) i Chronione Oznaczenie Geograficzne (ChOG) nawiązują do nazwy regionu, konkretnego miejsca lub w wyjątkowym przypadku – kraju. W przypadku ChNP jakość produktu lub jego cechy charakterystyczne powinny być związane ze szczególnym otoczeniem geograficznym i właściwymi dla niego czynnikami naturalnymi i ludzkimi. Cały proces technologiczny (produkcja, przetwarzanie i przygotowywanie) musi odbywać się na określonym obszarze geograficznym. W przypadku ChOG wystarczy, że tylko jeden z etapów produkcji (produkcja, przetwarzanie lub przygotowywanie) przeprowadzany jest na określonym obszarze geograficznym. Gwarantowana Tradycyjna Specjalność (GTS) oznacza produkt rolny lub środek spożywczy uznany przez Wspólnotę ze względu na jego specyficzny charakter. „Specyficzny charakter” oznacza cechę lub zespół cech, które w sposób wyraźny odróżniają produkt rolny

lub środek spożywczy od podobnych im produktów lub środków spożywczych należących do tej samej kategorii (<http://www.ijhar-s.gov.pl/produkty-regionalne-i-tradycyjne.90.html>).

Lista produktów tradycyjnych w Polsce:

- <http://www.minrol.gov.pl/pol/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjne/Lista-produktow-tradycyjnych/>

Lista produktów zarejestrowanych jako Chronione Nazwy Pochodzenia, Chronione Oznaczenia Geograficzne oraz Gwarantowane Tradycyjne Specjalności:

- <http://www.minrol.gov.pl/pol/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjne/Produkty-zarejestrowane-jako-Chronione-Nazwy-Pochodzenia-Chronione-Oznaczenia-Geograficzne-oraz-Gwarantowane-Tradycyjne-Specjalnosci>

Logo Chronionej Nazwy Pochodzenia (ChNP), Chronionego Oznaczenia Geograficznego (ChOG) oraz Gwarantowanej Tradycyjnej Specjalności (GTS):

- http://ec.europa.eu/agriculture/quality/schemes/logos/index_en.htm

Studium przypadku

„Wniosek o rejestrację GTS – Olej Rydzowy (fragmenty)

Do produkcji oleju rydzowego wykorzystywana jest roślina o nazwie lnianka siewna, ludowo określana w Polsce jako „rydz”, „rydzyk”, „ryżyk” lub też znacznie rzadziej „lenica”. (...) Olej rydzowy to z wyglądu klarowny, przejrzysty, oleisty płyn z niewielką ilością osadu na dnie. Ma rdzawy kolor. (...) Właściwości tłoczenia: żeby uzyskać olej o pożądanych parametrach chemiczno-fizycznych jego tłoczenie musi odbywać się wyłącznie na prasach, które nie podnoszą temperatury zgniecionych nasion powyżej temperatury granicznej, tj. 3,8°C. (...) Tradycyjna metoda wytwarzania oleju z nasion lnianki sięga bardzo odległych czasów. Na podstawie odkryć archeologicznych stwierdzono, że proces tłoczenia znany był mieszkańcom dawnego Biskupina. (...) Do dziś powtarzane jest ludowe porzekadło „lepszy rydz niż nic” (odnoszące się do lnianki). (...) Olej rydzowy jest bardzo specyficzny, głównie ze względu na posiadane właściwości odżywcze oraz swój bogaty skład chemiczny”

(<http://www.minrol.gov.pl/pol/content/download/1046/5420/file/olej%20rydzowy.pdf>).

5. „Zdrowe” destynacje – agroturystyka, uzdrowiska, SPA & Wellness

Uzdrowiska, obiekty SPA & Wellness oraz produkty turystyki na obszarach wiejskich są elementem atrakcyjności turystycznej Polski.

Uzdrowiska w Polsce

Uzdrowiskiem w rozumieniu Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych jest obszar, na terenie którego prowadzone jest lecznictwo uzdrowiskowe, wydzielony w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych, do których należą np. wody mineralne, torfy. Aby uzyskać status uzdrowiska, należy posiadać między innymi: klimat lokalny o walorach leczniczych, unikalne, naturalne złoża surowców uzdrowiskowych, zakłady opieki zdrowotnej udzielające świadczeń z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego przez wysoko wykwalifikowane kadry medyczne, odpowiedni obszar pozwalający na wyodrębnienie stref ochrony uzdrowiskowej, pełną infrastrukturę techniczną.

Uzdrowiska górskie: Jedlina-Zdrój (woj. dolnośląskie), Krynica-Zdrój (woj. małopolskie), Łądek-Zdrój (woj. Dolnośląskie), Rabka-Zdrój (woj. małopolskie), Szczawnica (woj. małopolskie), Świeradów-Zdrój (woj. dolnośląskie), Wysowa-Zdrój (woj. małopolskie), Żegiestów-Zdrój (woj. małopolskie).

Uzdrowiska podgórskie: Cieplice Śląskie-Zdrój (woj. dolnośląskie), Czerniawa-Zdrój (woj. dolnośląskie), Długopole-Zdrój (woj. dolnośląskie), Duszniki-Zdrój (woj. dolnośląskie), Iwonicz-Zdrój (woj. podkarpackie), Kudowa-Zdrój (woj. dolnośląskie), Muszyna-Zdrój (woj. małopolskie), Piwniczna-Zdrój (woj. małopolskie), Polanica-Zdrój (woj. dolnośląskie), Polańczyk (woj. podkarpackie), Rymanów-Zdrój (woj. podkarpackie), Szczawno-Zdrój (woj. dolnośląskie), Ustroń (woj. śląskie), Wapienne (woj. małopolskie).

Uzdrowiska nizinne: Augustów (woj. podlaskie), Busko-Zdrój (woj. świętokrzyskie), Ciechocinek (woj. kujawsko-pomorskie), Goczałkowice-Zdrój (woj. śląskie), Gołdap (woj. warmińsko-mazurskie), Horyniec-Zdrój (woj. podkarpackie), Inowrocław (woj. kujawsko-pomorskie), Konstancin-Jeziorna (woj. mazowieckie), Krasnobród (woj. lubelskie), Nałęczów (woj. lubelskie), Połczyn-Zdrój (woj. zachodniopomorskie), Przerzeczn-Zdrój (woj. dolnośląskie), Solec-Zdrój (woj. świętokrzyskie), Supraśl (woj. podlaskie), Swoiszowice (woj. małopolskie), Uniejów (woj. łódzkie), Wieniec-Zdrój (woj. kujawsko-pomorskie).

Uzdrowiska nadmorskie: Dąbki (woj. zachodniopomorskie), Kamień Pomorski (woj. zachodniopomorskie), Kołobrzeg (woj. zachodniopomorskie), Sopot (woj. pomorskie), Świnoujście (woj. zachodniopomorskie), Ustka (woj. pomorskie).

Przykładowe markowe produkty turystyki na obszarach wiejskich: Małopolska Wieś Pachnąca Ziołami, Miodobranie Kurpiowskie, Opowieści z Narwi, Szlak Garncarski, Ogromnie ekstremalne wakacje w Bieszczadach, Wśród Żubrów, Szlak Tatarski, Podlaski Szlak Bociani, Złota Kraina Pstrąga, Beskidzka 5, Kraina Legend Świętokrzyskich, Gospodarstwo Agroturystyczne Korzyna, Kraina Kanału Elbląskiego, Karczma Warmińska w Gietrzwałdzie, Jaszkowo Centrum Hipiki, Suwalszczyzna „Kraina jak Baśń”.

Obiekty SPA & Wellness w Polsce

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

SPA (łac. *sanitas per aquam*) oznacza zdrowie przez wodę. SPA to sposób na osiągnięcie harmonii ducha i ciała dzięki zabiegom opartym na wodzie. **Wellness** to filozofia mówiąca o tym, że do pełnej harmonii potrzebna jest równowaga pomiędzy ciałem a duchem. Zabiegi wellness oddziałują na wszystkie zmysły – dotyku, węchu, wzroku i słuchu. Ośrodki SPA & Wellness można podzielić na: kluby SPA, Day SPA, Destination SPA (ośrodki zachęcające do przestawienia się na zdrowy tryb życia, oferujące tygodniowe programy), Medical SPA (zabiegi estetyczne, kosmetyczne w oparciu o medycynę konwencjonalną i terapie alternatywne), SPA

uzdrowiskowe, resorty lub hotele SPA (ośrodki w obiektach noclegowych oferujące kompleksowe programy).

Obiekty SPA & Wellness koncentrują się w Polsce głównie w czterech regionach turystycznych (Wybrzeże, Pojezierze Mazurskie, Sudety i Karpaty) oraz w dużych miastach, np. w Warszawie, Poznaniu lub w ich pobliżu.

6. Imprezy okolicznościowe, festiwale

Imprezy okolicznościowe, festiwale są elementem atrakcyjności turystycznej Polski.

Festiwale folklorystyczne wpisane do kalendarza Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Folklorystycznych, Festiwali i Sztuki Ludowej: Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka w Lublinie, Międzynarodowy Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych „Święto Dzieci Gór” w Nowym Sączu, Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny „Eurofolk” w Zamościu, Międzynarodowe Olsztyńskie Dni Folkloru „Warmia” w Olsztynie, Międzynarodowy Festiwal „Kaszubskie Spotkania z Folklorem Świata” w Brusach, Tydzień Kultury Beskidzkiej w Bielsku-Białej, Międzynarodowy Festiwal Folkloru w Strzegomiu, Interfolk w Kołobrzegu, Światowy Przegląd Folklorystyczny „Integracje” w Poznaniu, Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny „Vistula” w Płocku, Studencki Festiwal Folkloru w Katowicach, Międzynarodowy Festiwal Folkloru w Zielonej Górze, Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny w Tomaszowie Lubelskim, Festiwal Folkloru Górali Polskich w Żywcu.

Wybrane festiwale muzyczne w Polsce: Solidarity of Arts w Gdańsku, Sacrum Profanum w Krakowie, Skrzyżowanie Kultur w Warszawie, Festiwal Muzyki Filmowej w Krakowie, Nowa Muzyka w Katowicach, Chopin i Jego Europa w Warszawie, Electrocitiy w Lubiążu, Coke Live Music w Krakowie, Ostróda Reggae Festival, Off Festival w Katowicach, Polish Hip-Hop Festival w Płocku, Przystanek Woodstock w Kostrzynie, Reggae nad Wartą w Gorzowie Wielkopolskim, Jarocin Festiwal, Nowe Horyzonty we Wrocławiu, Open'er Festival w Gdyni, Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie, Life Festival w Oświęcimiu, Malta Festival w Poznaniu, Ogólnopolski Festiwal Kolęd i Pastorałek w Będzinie, Piknik nad Odrą w Szczecinie, Festiwal Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce, Orange Warsaw Festival, Piknik Country w Mrągowie.

Wybrane festiwale teatralne w Polsce: Mazowiecki Festiwal Teatrów Obrzędowych im. Wojciecha Siemiona, Festiwal Teatrów Wędrujących w Jeleniej Górze, Festiwal Teatrów Wiejskich w Warszawie, Festiwal „Wioska Teatralna” w Węgajtach, Międzynarodowe Plenerowe Spotkania ze Sztuką w Żarach, Międzynarodowy Festiwal Teatralny Demoludy w Olsztynie, Międzynarodowy Festiwal Teatralny Kontakt w Toruniu, Festiwal Inny Wymiar – Sąsiedzi w Białymstoku, Zamojskie Lato Teatralne.

Wybrane imprezy okolicznościowe: Złot Wiedźm i Czarownic na Zamku Lipo-

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

wieckim, Ogólnopolskie Dożynki Ogrodnicze Święto Kwiatów, Owoców i Warzyw w Skierniewicach, Żywieckie Gody, Konkurs Palm Wielkanocnych w Lipnicy Murowanej, Misteria Paschalia, Wielkanoc na Śląsku, Parada Parowozów w Wolsztynie, Dni Augustowa, Dni Kultury Tatarskiej w Suchowoli, Ogólnopolski Plener Wikliniarski w Nowym Tomyślu, Festiwal Kultury Słowiańskiej i Cysterskiej w Łądzie nad Wartą, Święto Kultury Białoruskiej, Dni Kultury Kurpiowskiej w Łomży, Dni Truskawki w Korycinie, Redyk Karpacki, Inscenizacja Bitwy pod Grunwaldem, Oblężenie Malborka, Jarmark św. Dominika w Gdańsku, Festiwal Drewna w Wygiełzowie, Niedziela na Świętego Rocha w Nowogrodzie, Bolesławieckie Święto Ceramiki, Dni Borów Tucholskich, Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego, Dni Zielonej Góry – Winobranie, Lwóweckie Lato Agatowe, Dymarki Świętokrzyskie.

Wybrane festiwale kulinarne: Warsztaty Dzikiego Gotowania w Pietruszej Woli, Festiwal Kuchni Zbójnickiej w Wiśle, Festiwal Spowalniania Czasu w Krakowie, Targi Produktów Regionalnych Zakopane, Festiwal Dobrego Smaku w Poznaniu, Festiwal Pierogów w Krakowie, Festiwal Smaku w Grucznie.

Bibliografia

Literatura obowiązkowa

Kruczek Z., *Obsługa ruchu turystycznego*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2011.

Kruczek Z., *Polska. Geografia atrakcji turystycznych*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2011.

Leszka G., *Podstawy turystyki*, WSiP, Warszawa 2013.

Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa 2008.

Meyer B., *Obsługa ruchu turystycznego*, PWN, Warszawa 2006.

Mikuta B., Żelazna K., *Organizacja ruchu turystycznego na wsi*, Format – AB, Warszawa 2004.

Steblik-Właźlak B., Rzepka L., *Geografia turystyczna. Podręcznik*, cz. 1 i 2, Wydawnictwo REA, Warszawa 2010.

Literatura dodatkowa

Bąk J., Ressel E., *Polska. 1000 miejsc, które musisz zobaczyć*, Wydawnictwo Dragon, Białsko-Biała 2011.

Jędrusiak T., *Wiejska turystyka kulturowa*, PWE, Warszawa 2010.

Odoj G., Peć A., *Dziedzictwo kulturowe – edukacja regionalna*, Wydawnictwo Alex, Dzierżoniów 2000.

Sikora J., *Agroturystyka. Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, 2012.

Sikora J., *Organizacja ruchu turystycznego na wsi*, WSIP, Warszawa 1999.

Czasopisma turystyczne

- „National Geographic”.
- „Podróże”.
- „Poznaj Swój Kraj”.
- „Poznaj Świat”.
- „Rynek Turystyczny”.
- „Voyage”.

Netografia

http://br.wszia.edu.pl/zeszyty/pdfs/br30_10warminska.pdf

<http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=4575072>

<http://ksow.pl/turystyka-wiejska.html>

<http://www.katalog.pttk.pl>

<http://www.pot.gov.pl>